

SPROGSTART

1-3 ÅR OG 3-6 ÅR

EN INTRODUKTION FOR BIBLIOTEKER

BIBLIOTEKERNES
Sprogspor

 **Aalborg
Bibliotekerne**

SPROGSTART

Sprogstart er ambitiøst på børnenes vegne!
Ambitiøst fordi fordybelse kræver mod og åbenhed. Men også ambitiøst i forhold til at rumme alle børn – med respekt for alle og plads til forskellighed.

Vi håber på, at sprogstartsmaterialerne giver en masse sjove oplevelser for både børn og voksne.

God sprogstart!

ANSVARSHAVENDE KONTAKTPERSONER

Aalborg Bibliotekerne
Gritt Bang Elmeskov og Camilla Kvist Jepsen
sprogstart@aalborg.dk

Udgivelse: Januar 2019

HVAD SKAL BIBLIOTEKET?

I Sprogstart 1-3 år og Sprogstart 3-6 år er der en tæt kobling mellem bibliotek og dagtilbud, idet biblioteket introducerer poserne i dagtilbuddene og inviterer dagtilbuddene på besøg på biblioteket. Om I planlægger flere besøg mellem bibliotek og dagtilbud er op til jer.

Før Sprogstartsforløbet:

- Sprogstartsposerne er bestilt, og det er besluttet, hvordan I vil håndtere disse og hvilke dagtilbud, I samarbejder med.
- I er blevet tilbudt kompetenceudvikling – og har sandsynligvis deltaget. Måske har én eller flere af jeres samarbejdspartnere fra dagtilbuddene også deltaget i kompetenceforløbet.
- I har lært sprogstartsposerne at kende, så I kan videreformidle Sprogstart 1-3 år og/eller Sprogstart 3-6 år til pædagoger og dagplejere bedst muligt. Se også filmene om Sprogstart 1-3 år og Sprogstart 3-6 år. Find dem på Sprogsporet.dk.
- Aftal et første møde med de dagtilbud, I skal samarbejde med. Afstem forventninger med dagtilbuddet. Fx at I gerne vil, at børn og voksne er klar, når I kommer på besøg. Om jeres fremtidige kontakt primært skal foregå via mail eller telefon etc.
- Send Introduktionen til Sprogstart 1-3 år for vuggestuepædagoger og dagplejere og/eller Introduktionen til Sprogstart 3-6 år for pædagoger til dagtilbuddene. I finder introduktionerne på Sprogsporet.dk. I kan også opfordre pædagoger og dagplejere til selv at hente introduktionerne på Sprogsporet.dk.
- Opfordr pædagoger og dagplejere til at se filmene om Sprogstart 1-3 år og Sprogstart 3-6 år.
- Hent forældrebrev og brevet til kommende sprogstartsbørn på Sprogsporet.dk. Udfyld og kopier brevene og tag dem med til pædagoger og dagplejere på det første besøg i dagtilbuddet. Pædagoger og dagplejere uddeler brevene til børn og forældre for at informere om og præsentere dem for det kommende sprogstartsforløb.
- I kan opfordre pædagoger og dagplejere til at finde det opslag, hvorpå de kan skrive, hvilken billedbog de læser. De kan hænge opslaget et synligt sted, så forældre har mulighed for at følge med i, hvad det er de læser, leger og taler om i dagtilbuddet under sprogstartsforløbet. Opslaget finder I på Sprogsporet.dk

Under sprogstartsforløbet:

- Medbring sprogstartsposer og posen med analoge og digitale læringsmaterialer på besøget i dagtilbuddet. I vurderer selv, om det første møde mellem bibliotek og dagtilbud evt. skal deles i to, så der dels er tid til at præsentere sprogstartsforløbet for pædagoger og dagplejere uden børn, og dels er tid til at introducere det for pædagoger, dagplejere og børn ved at læse og lege med udgangspunkt i én af sprogstartsposerne. Er tiden ikke til begge dele, så prioritér introduktionen med børn, da det giver pædagoger og dagplejere en god indsigt i konceptet at se jer læse og lege.
- Ved introduktion til fx dagplejere kan bibliotekets besøg i dagtilbuddet erstattes af en Sprog-leggedag på biblioteket: Før sprogstartsforløbets start kan I invitere flere dagplejere på biblioteket på samme tid. Her har I forberedt en Sprog-leggedag, som børnene og dagplejeren deltager i. Sproglegene inddrager nogle af de analoge og digitale læringsmaterialer, som dagplejeren har til rådighed i forløbets seks uger. I dette tilfælde er det fortsat bibliotekets opgave at aflevere sprogstartsposerne i det enkelte dagtilbud med mindre andet aftales med dagtilbuddet. På Sprogsporet.dk. kan I finde inspiration til Sprog-leggedagens program mm.
- Det 6-ugers forløb afvikles af pædagoger og dagplejere i vuggestuen/daglejeren og/eller børnehaven. Det anbefales, at der max. er 10 uger til at afvikle det 6-ugers sprogstartsforløb.
- Følg op undervejs! Ring, skriv, opfordr pædagoger og dagplejere til at dele oplevelser og udfordringer med jer.
- Som afslutning på sprogstartsforløbet besøger vuggestuen, dagplejen og børnehaven biblioteket. Biblioteket vises frem for både børn og voksne – som alle får lidt at vide om, hvad et bibliotek er, hvordan de kan låne og aflevere bøger, film mm. Og så skal der selvfølgelig både læses og leges! Måske er der én af sprogstartsposernes billedbøger, som børnene er særligt glade for, som I læser sammen og efterfølgende leger nogle af de lege, der hører dertil.

Efter sprogstartsforløbet:

- Evaluér sprogstartsforløbet med dagplejere og pædagoger til internt brug hos jer. Find evalueringsarket på Sprogsporet.dk. Vælg de spørgsmål, som I finder mest relevante for jer – tag en snak med dagplejere og pædagoger – eller lad evalueringen foregå via mail.
- Efter forløbets afslutning afhentes sprogstartsposer og posen med analoge og digitale læringsmaterialer af biblioteket.

Hvorfor Sprogstart?

Bibliotekernes Sprogspor vil med Sprogstart 1-3 år og Sprogstart 3-6 år give børn i dagpleje/vuggestue og børnehave gode muligheder for at styrke deres sprogforståelse og sprogbrug gennem fælles litteraturoplevelser. En fælles litteraturoplevelse kan skabe gode rammer for fordybelse og etablering af fælles opmærksomhed. En fælles læseoplevelse, som giver mulighed for en meningskabende samtale – både mellem barn og voksen og børnene imellem.

Den fælles litteraturoplevelse kan åbne for børns glæde ved sprog og læsning. At styrke børns glæde ved sprog og læsning er ganske afgørende, da sprog og læsning er indgangen til kultur, sociale fællesskaber og viden. Det gør læsning til den mest afgørende færdighed i forhold til videre læring hos både børn, unge og voksne.

I efteråret 2018 blev Sprogstart 1-3 år og Sprogstart 3-6 år afprøvet i 7 pilotkommuner landet over. Med succes. Her blev sprogstartsposerne taget i brug i både børnehaver, vuggestuer og hos dagplejen.

Sprogstart 1-3 år og Sprogstart 3-6 år er en videreudvikling af de materialer, der er udarbejdet i forbindelse med forskningsprojektet Projekt Sprogstart.

Sprogstartsmaterialerne er udviklet af bibliotekarer, kvalificeret af sprogpædagog ved Daginstitutionen Bornholmsgade, Aalborg, Heidi Jørgensen, forsker Torkil Østerbye, som ved ualmindeligt meget om børns sprogtilegnelse, samt forsker Stig Toke Gissel, der blandt andet arbejder med analoge og digitale læremidler. I efteråret 2018 er materialerne endvidere afprøvet af børn og voksne i vuggestuer og dagplejere i 7 pilotkommuner landet over.

Om forskningsprojektet Sprogstart

Projekt Sprogstart er et toårigt forskningsprojekt, der sætter fokus på bibliotekets indsats ift. børnehalebørns sproglige udvikling.

Bag projektet står Aalborg Bibliotekerne i tæt samarbejde med Brønderslev Bibliotek og Daginstitutionen Bornholmsgade samt testbiblioteker og daginstitutioner i Nordjylland. Flere end 1000 børn deltager i projektet, og alle deltagende børn sprogscreenses i alt 7 gange.

Forsker Dorthe Bleses fra Trygfondens Børneforskningscenter følger projektet og er klar med forskningsresultaterne i løbet af foråret 2019. Forskningsprojektet og videreudviklingen af Sprogstart har begge modtaget støtte af Slots- og Kulturstyrelsen.

Det får dagtilbuddet fra biblioteket

- Seks sprogstartsposer til et seksugers sprogstartsforløb med billedbøger og sprogstartsmaterialer.
- En pose med analoge og digitale læringsmaterialer. I posen til Sprogstart 1-3 år er der: En Story Sequencer, tre Talende æsker og en stor skumterning. Der medfølger instruktioner til de digitale læringsmaterialer. I posen til Sprogstart 3-6 år er der: En Story Sequencer, seks Optageklemmer og en stor skumterning. Her medfølger også instruktioner til de digitale læringsmaterialer.
- Forældrebreve og breve til kommende sprogstartsbørn med information om sprogstartsforløbet.

Hvem er sprogstartsposerne til?

Sprogstart 1-3 år er målrettet dagpleje- og vuggestuebørn, og Sprogstart 3-6 år henvender sig til børnehalebørn. Det er hensigten både at ramme det sprogstærke barn og barnet, der er sprogligt udfordret. Det betyder, at pædagogen/daglejeren – som én af barnets nærmeste – tilpasser og justerer materialet, så det passer til den børnegruppe, han/hun har i vuggestuen/daglejen eller børnehaven. Desuden indeholder sprogstartsposerne gør-det-nemmere- og gør-det-sværere-strategier, som netop giver mulighed for at møde barnet, hvor det er, og kan udfordre barnets sprog derfra. Læs mere om strategierne på Sprogsporet.dk.

Hvad er der i en sprogstartspose?

I hver pose er der en billedbog og konkrete materialer som fx legetøj, fotos mm. Intentionen med sprogstartsmaterialet er at kunne give mulighed for, at barnet kan høre, gøre, røre og se ord i mange forskellige sammenhænge. I hver sprogstartspose er der også en trin-for-trin-manual, der grundigt beskriver hvordan og hvornår fx billedbogssnak og sproglege inddrages. I posen er der et bredt udvalg af sproglege, som opfordrer til snak, leg og bevægelse i nær sammenhæng med billedbogen. Til flere af sproglegene benyttes skumterningen med lommer. Her skal pædagogen/dagplejeren selv udskifte billederne, så de passer til ugens billedbog. Alle billeder er i sprogstartspose og skal blot klippes ud.

Da genkendelighed og gentagelser er afgørende for sprogudviklingen hos det enkelte barn, har vi blandt andet valgt, at hver sprogstartsdag indledes og afsluttes med Sprogstartssangen. Sprogstartssangen er i alle sprogstartspose og kan hentes på Sprogsporet.dk.

Hvad er et sprogstartsforløb?

Der arbejdes med én sprogstartspose pr. uge i et seksugers forløb. Dvs. at der i alt er seks sprogstartspose i forløbet. Pædagogen/dagplejeren bestemmer selv, i hvilken rækkefølge han/hun vil bruge poserne. I vuggestuen/børnehaven er det op til pædagogen og dennes kollegaer at vurdere, om afviklingen af forløbet skal deles mellem dem, eller om det er en enkelt pædagog, der afvikler hele forløbet. Dagplejeren har ikke samme mulighed for at dele forløbet med en kollega – med mindre han/hun er en del af en stordagpleje. Her må der derfor tænkes i andre baner. Måske kan dagplejerne hjælpe hinanden, når de er samlet i legestuegrupper el. lign.

Rettigheder

I sprogstartspose er der kopieret materiale fra billedbøgerne. For at fastholde et fokus på billedbogens indhold, bruges materialerne til at understøtte blandt andet billedbogssnak og sproglege.

Aalborg Bibliotekerne har særlig tilladelse fra fx forfattere og forlag til at bruge disse i forbindelse med Sprogstart. **Materialerne må naturligvis ikke viderekopieres.**

I hver pose er der materiale til 3 dage:

- Dag 1: Højtlesning og fokusord. Til hver billedbog hører en række fokusord, som knytter sig til det tema, der tages udgangspunkt i. I de fleste tilfælde kan fokusordet illustreres med et konkret materiale, et billede eller en bevægelse.
- Dag 2: Guidet læsning* og billedbogssnak. Der er udviklet en billedbogssnak til hver billedbog, som bruges på dag 2 i alle uger. Billedbogssnak tager udgangspunkt i billedbogens tekst og billeder, skrift, form og grafik. Der tales om stort og småt – igen med udgangspunkt i det tema, den enkelte sprogstartpose er knyttet op på. Fx modsætninger eller følelser.
- Dag 3: Fælles oplæsning og sproglege. Sproglegene – både dem med og uden digitale læringsmaterialer – bruges på dag 3. Her vælger pædagogen/dagplejeren mindst to sproglege, som passer til børnegruppen. I flere af poserne er der fotos og/eller kopier af billeder fra billedbøgerne, som skal klippes ud på forhånd, så de kan bruges i fx skumterningen.

*Guidet læsning: Bogen læses med plads til, at pædagogen/dagplejeren følger børnenes kommentarer og tager små samtaler om det, der læses. Dog er der fokus på at guide børnene tilbage til historien med henblik på at læse hele bogen.

Hvad skal pædagoger/dagplejere? Og hvor lang tid tager det?

Sprogstart består af et seksugers forløb, som pædagog eller dagplejer afvikler i vuggestuen/daglejen eller børnehaven. Med udgangspunkt i en fælles litteraturoplevelse læser og leger pædagog/daglejer med børnene tre gange om ugen. Pædagogen/daglejeren læser billedbogen og trin-for-trin-manualen og udvælger sproglege, før han/hun læser og leger med børnene.

Vuggestue/dagleje:

- Dag 1: Højtlesning og fokusord for alle børn i gruppen, ca. fem børn. Tid: Ca. 20 minutter.
- Dag 2: Guidet læsning og billedbogssnak. Børnene deles i to eller tre grupper efter pædagogens/daglejerens kendskab til børnene. Tid: To til tre gange ca. 20 minutter.
- Dag 3: Fælles oplæsning og sproglege. Børnene deles i to grupper efter pædagogens/daglejerens kendskab til børnene. Tid: To gange ca. 20 minutter.

Er det ikke muligt at inddele børnene i grupper, så sæt på skift fokus på børnene, så alle får mulighed for at bruge sproget.

Børnehave:

- Dag 1: Højtlesning og fokusord for alle børn i gruppen, op til 18 børn. Tid: ca. 30 minutter.
- Dag 2: Guidet læsning og billedbogssnak. Børnene deles i to eller tre grupper efter pædagogens kendskab til børnene. Tid: To til tre gange ca. 30 minutter.
- Dag 3: Fælles oplæsning og sproglege. Børnene deles i to grupper efter pædagogens kendskab til børnene. Tid: To gange ca. 30 minutter.

Det er naturligvis op til pædagoger og dagplejere at vurdere, hvilke tre dage i ugen han/hun vil bruge sprogstartsmaterialerne. Om det er faste dage, fx tirsdag, onsdag og torsdag, eller om det skifter fra uge til uge, afgøres bedst af pædagog/daglejer. Det er vores erfaring, at de 20 minutter til læsning og leg passer godt til de 1-3 årige og de 30 minutter til de 3-6 årige. Men pædagogen/daglejeren skal gøre sig sine egne erfaringer!

Hvad kan en billedbog?

Sprogstart er meget mere end at læse en god billedbog højt. Men det starter der. Med at læse en god billedbog højt. Det er afgørende, at oplæsningen bliver så autentisk og troværdig som muligt: Det betyder, at du kan tage din stemme og krop i brug under oplæsningen, hvis det falder dig naturligt. Den nærværende og troværdige oplæsning er et godt udgangspunkt for børnenes lyst og mod til efterfølgende at lege med indholdet i billedbøgerne.

Billedbogen kan noget særligt! Den kan eksempelvis fortælle flere historier på én gang: Ordene kan fortælle én historie, mens billederne kan fortælle en anden. Skriftstørrelse og grafik kan understrege og udpege væsentlige dele af den historie, der fortælles. Du kan rette børnenes opmærksomhed mod samspillet mellem forskellige udtryksformer som netop skrift, billeder, grafik og former.

I Sprogstart 1-3 år og Sprogstart 3-6 år henviser vi til forskellige film. Filmene har vist sig at have stor værdi, da de giver børnene mulighed for at bruge alle deres sanser, mens de ser film. Samtidig kan filmen understøtte billedbogens tema.

Valg af billedbøger

I Danmark er der en stærk billedbogstradition. Det er i bibliotekernes største interesse at støtte op om denne. Billedbøgerne i sprogstartsposerne er valgt på baggrund af indhold og kvalitet. Vi har med vores biblioteksfaglighed søgt et bredt udvalg af danske og udenlandske forfattere, som alle har det til fælles, at de har noget på hjertet. De fleste billedbøger er af nyere dato - bortset fra enkelte, som netop på grund af deres kvalitet er med i sprogstartsposerne. Når I på biblioteket modtager sprogstartsposerne fra Aalborg Bibliotekerne medfølger en kort præsentation af de udvalgte billedbøger.

Hvad kan de digitale læringsmaterialer?

Digitale læringsmaterialer og andre digitale platforme inddrages i en række af sproglegene i Sprogstart 1-3 år og Sprogstart 3-6 år, fordi de kan være med til at understøtte børnenes sproglige udvikling. Med udgangspunkt i litteraturen kan de digitale læringsmaterialer være med til at fastholde et fokus på det overordnede læringsmål for Sprogstart, nemlig sprogudvikling. De digitale læringsmaterialer er inddraget som det, de er, nemlig et redskab, og inddrages kun der, hvor det giver mening ift. børns sproglige udvikling. Teknologien er ikke med for teknologiens skyld. At koble de digitale læringsmaterialer og andre digitale platforme på indholdet i litteraturen (det analoge) giver nye muligheder (og udfordringer) i arbejdet med børns sprog.

De digitale læringsmaterialer og andre digitale platforme er legeredskaber, som skal indgå og understøtte litteraturen uden at forstyrre læseoplevelsen. De digitale læringsmaterialer – som kan optage og afspille lyd – kan anvendes til at lave fokuserede nedslag i billedbogen, og dermed skærpe opmærksomheden på udvalgte ord og sætninger, passager og billeder fra bogen. De giver mulighed for meddigtning, gendigtning og moddigtning med lydoptagelser.

Før sprogstartsforløbet går i gang, opfordrer vi til, at børn og dagplejere/pædagoger sammen finder ud af, hvad de forskellige digitale læringsmaterialer kan, og hvordan de kan det. En formiddag med overskriften: Sig goddag til teknikken, hvor børn og voksne sammen eksperimenterer med de digitale læringsmaterialer, der følger sprogstartsposerne ¹. Når selve sprogstartsforløbet skydes i gang, er børn og voksne fortrolige med de digitale læringsmaterialer, hvilket gør, at fokus kan rettes mod litteraturens indhold og børnenes sproglige udvikling.

Bibliotekspersonalets faglighed

“Nogle gange har jeg oplevet at få en bog, jeg ikke selv ville have valgt, sjovt og lærende for den voksne”. (Daglejer, Herning kommune, 2018)

Med Sprogstart kan samarbejdet mellem biblioteker og dagtilbud styrkes og forskellige fagligheder kan bringes i spil om det ene formål at styrke børnenes sprog gennem leg og samtale med udgangspunkt i en god billedbog!

Undervejs i sprogstartsforløbet vil der være god mulighed for, at et fælles sprog om børns sproglige udvikling, billedbøgernes særlige kvalitet, bibliotekspersonalets viden om fx de nyeste billedbøger, film, apps og digitale læringsmaterialer deles og møder den viden og erfaring, som fagpersonalet i dagtilbuddet har om børns sproglige udvikling, læring og trivsel. Stærkt støttet af det kompetenceforløb, som Bibliotekernes Sprogspor udbyder. Der er mulighed for, at både fagpersonalet i dagtilbud og bibliotekspersonalet deltager i kompetenceforløbet.

“Når vi samarbejder med andre faggrupper, bliver vi dygtigere til at beskrive vores egen faglighed og bedre til at afkode, hvor vi kan spille ind” (Biblioteksansat, 2018)

¹ Se instruktionerne til de digitale læringsmaterialer, som dels er i posen med de digitale læringsmaterialer og dels kan hentes på Sprogsporet.dk

